
Obsah

Předmluva	6
František VRBKA	9
Bohumír MARTÍNEK	27
Antonín KUBEC	31
Deník 1940	35
Deník 1941	88
Josef MACHOVSKÝ	103
Deník 1942	109
Poznámky (1942–1943)	115
Ukázka korespondence Františka Vrbky a Bohumíra Martínka z let 1941–1943	122
Ukázka korespondence Františka Vrbky a Josefa Machovského z let 1942–1943	146
Opis dopisu Františka Vrbky rodičům a sestře, napsaný 20. 11. 1942 v Londýně	161
Resume	169
Seznam pramenů a literatury	170

Předmluva

Milí čtenáři,

držíte v rukou publikaci seznamující s krátkým časovým úsekem života Františka Vrbky. Rodák z Bystřice nad Pernštýnem (tak zněl v době jeho narození oficiální název našeho města), v něm zajisté prožil šťastné dětství nejenom díky své rodině, ale i relativně klidné době dvacátých a počátku třicátých let 20. století. Pohodový a oblíbený „Fanek“ rád sportoval a věnoval se všem činnostem i lumpárnám přináležícím jeho věku. Jeho otec byl italský legionář, a tak je víc než pravděpodobné, že malý František vyrůstal také nad vzpomínkami z první světové války a především v atmosféře upřímného vlastenectví. Bohužel je dnes tento pojem často zaměňován s tupým nacionalismem. Poměrně jasnou definici vlastenectví podává profesor filosofie Stephen Nathanson: *„Základní charakteristika vlastenectví je výjimečná náklonost k vlastní zemi, pocit osobní identifikace s ní, zájem o její blaho a ochota obětovat se pro ni“*. Vyhrocené vlastenectví předpokládá, že se jedná vlastně o morální povinnost člověka a věří, že je to přirozená vděčnost zemi za její zákony, způsob života či kulturu. Škola v době Františkova mládí navazuje na klasický model výchovy, postavený na archaických základech – na počátku všeho stojí staří Řekové a Římané. *„Jdi, poutníče, a zvěstuj Lakedaimónským, že my tu mrtvi ležíme, jak zákony kázaly nám.“* K tomu je přidána pořádná porce o obrození českého státu od třistaletého útlaku. Lze potom odolat ideálům vlastenectví?

Generace vychovávané v době první republiky byly vedeny k lásce k vlasti a hrdosti na minulost národa. K tomu jim byly nápomocny i nesčetné spolky. Řada vzdělávacích i sportovních spolků vznikla v druhé polovině 19. století a naplno se rozvinula po roce 1918. Františkov otec přivedl svého syna již v útlém věku do bystrického Sokola a posléze i mezi bystrické Skauty. Starobylé horácké město ležící na mírné pahorkatině, věnčené lesnatými

kopci, mezi nimiž se vinou nesčetná údolí, nabízelo nepřehledné možnosti k sportování. František dobře lyžoval, plaval a věnoval se jízdě na kole. Po absolvování obecné školy a dvou tříd měšťanské školy v Bystřici nad Pernštejnem přechází na reálné gymnázium v Novém Městě. Františkov otec, úředník berní správy, je přeložen do Prostějova, a tak zde František pokračuje ve studiu na místní reálce. Krátce nato přichází jedna katastrofa za druhou. Mnichov, likvidace československého státu, vznik protektorátu Böhmen und Mähren a posléze propukne druhá světová válka. V této neklidné době navazuje jeho sestra vztah s mladým důstojníkem československé armády Bohumírem Martínkem, který měl na přerod mladého hochy v muže pravděpodobně značný podíl. Dlouhá léta budovaná branná moc republiky byla rozhodnutím „spojenců“ vhozena na smetiště dějin. Jen těžko se lze vcítit do pocitů generálů, důstojníků či řadových vojáků, kteří museli bez boje vydat svou vlast. Pouze s odstupem času a především se znalostí toho, co nastalo poté, dokážeme snáze pochopit slova prezidenta Edvarda Beneše: „...*nepovedu národ na jatka*“. Ale jsme v roce 1939 a tragédie mnoha milionů teprve začíná. Hoch František Vrbka přeskakuje jinoství a velmi brzo se z něho stává muž, který jde vstříc svému osudu...

PhDr. Vladimír Cisár

ředitel Městského muzea v Bystřici nad Pernštejnem



František VRBKA

Na podzim 2022 získalo Historické oddělení Moravského zemského muzea rozsahem nevelkou, ale velmi cennou akvizici: čtyři malé deníčky z let 1940–1943 s osobními zápisky a poznámkami československého zahraničního vojáka, četaře aspiranta Františka Vrbky, jenž byl v pouhých 18 letech vybrán, aby jako příslušník výsadkové skupiny BRONZE seskočil v březnu 1943 na území okupované vlasti se zpravodajskými úkoly. Letoun, který jeho skupinu dopravoval k místu určení, však byl sestřelen protiletadlovou obranou nepřitele. Františku Vrbkovi se sice podařilo vyprostit z hořících trosek, ale o několik dnů později podlehl následkům těžkých popálenin. Osobní deníčky pečlivě uchovával jeho bojový druh, přítel a příslušník výsadkové operace POTASH Josef Vrbka-Machovský, a to až do své smrti v roce 1991. Třicet let poté se dostaly zápisky díky ochotě jeho synovce do muzea a v této publikaci jsou citovány vůbec poprvé v ucelené formě s kritickým komentářem.

Ještě předtím je ale nutné se alespoň ve stručnosti seznámit s průběhem krátkého života mladého vlastence. Jeden z nejmladších vojáků československé zahraniční armády za druhé světové války se narodil 15. července 1924 v Bystřici nad Pernštejnem v rodině finančního úředníka berní správy Františka Vrbky a Libuše, rozené Myslíkové. Na sklonku první světové války byl jeho otec v červnu 1918 zajat na Piavě a domů se vrátil v uniformě příslušníka 35. střeleckého pluku československých legií v Itálii. Malý Fanek (jak se mu doma říkalo) vyrůstal v harmonickém rodinném prostředí společně s o tři roky starší sestrou Libuší (*1921) a v rodném městě vychodil pět tříd obecné a dvě třídy měšťanské školy. Od útlého mládí byl nadaným a všestranným sportovcem: Rád jezdil na kole, plaval a lyžoval – už jako šestiletý závodil na lyžích a získal první cenu s odměnou. Chodil do Sokola i do skautského oddílu. Mezi spolužáky byl oblíbený pro svoji mírnou a kamarádkou povahu. Nastoupil na reálném gymnáziu v Novém Městě na Moravě, ale po dvou letech se s rodinou přestěhoval do Prostějova (otec zde získal místo ředitele berního úřadu), kde pokračoval ve studiu na prostějovské reálce. Zřejmě v té době se skamarádil s přítelem své sestry, absolventem Vojenské akademie v Hranicích poručíkem Bohumírem Martínkem, který měl v jeho životě sehrát zásadní úlohu...

Veden vlasteneckými pohnutkami, příkladem svého otce – italského legionáře, ale i touhou po dobrodružství se František Vrbka po příchodu německých okupantů v březnu 1939 rozhodl odejít za hranice. Navzdory svému věku pouhých 15 let projevil velkou houžev-



Rodný dům Františka Vrbky v Bystřici nad Pernštejnem ve 20. letech 20. století. (MmBnP)



Dnešní podoba rodného domu Františka Vrbky v Bystřici nad Pernštejnem na ulici Dr. Veselého č. p. 365. (Foto Jiří Mikulka, 2022)



Fanda a tatíček
a mamíček.

Mladý Fanek Vrbka se svými rodiči, Bystřice nad Pernštejnem, 30. léta 20. století. (MmBnP)



Britský bombardovací letoun Handley Page Halifax, ilustrační foto. (wikipedia)



S lítostí dovoluujeme si oznámit, že nemilosrdný osud postihl nás krutě zprávou o tragické smrti našeho milovaného syna, bratra, švagra a strýčka, pana

FRANTIŠKA VRBKU,

četaře aspiranta-parasutistu čs. zahranič. armády v Anglii,

který ve věku 19 let položil svůj mladý život v boji o osvobození naší vlasti při plnění nejdůležitějšího a nejnebezpečnějšího úkonu-letu do ČSR, konaného dne 14. března 1943 při kterém zahynul.

Prosimе, aby ten kdo ho znal, věnoval mu tichou posmrtnou vzpomínku.

V Prostějově v září 1945.

František a Libuše Vrbkovi,

rodiče

Libuše a Jan Mazalovi,

sestra a švagr

Upomínková tiskovina, kterou rodina Františka Vrbky vydala v září 1945. (MmBnP)



Poručík Bohumír Martínek po vyřazení z Vojenské akademie v Hranicích, 1938.

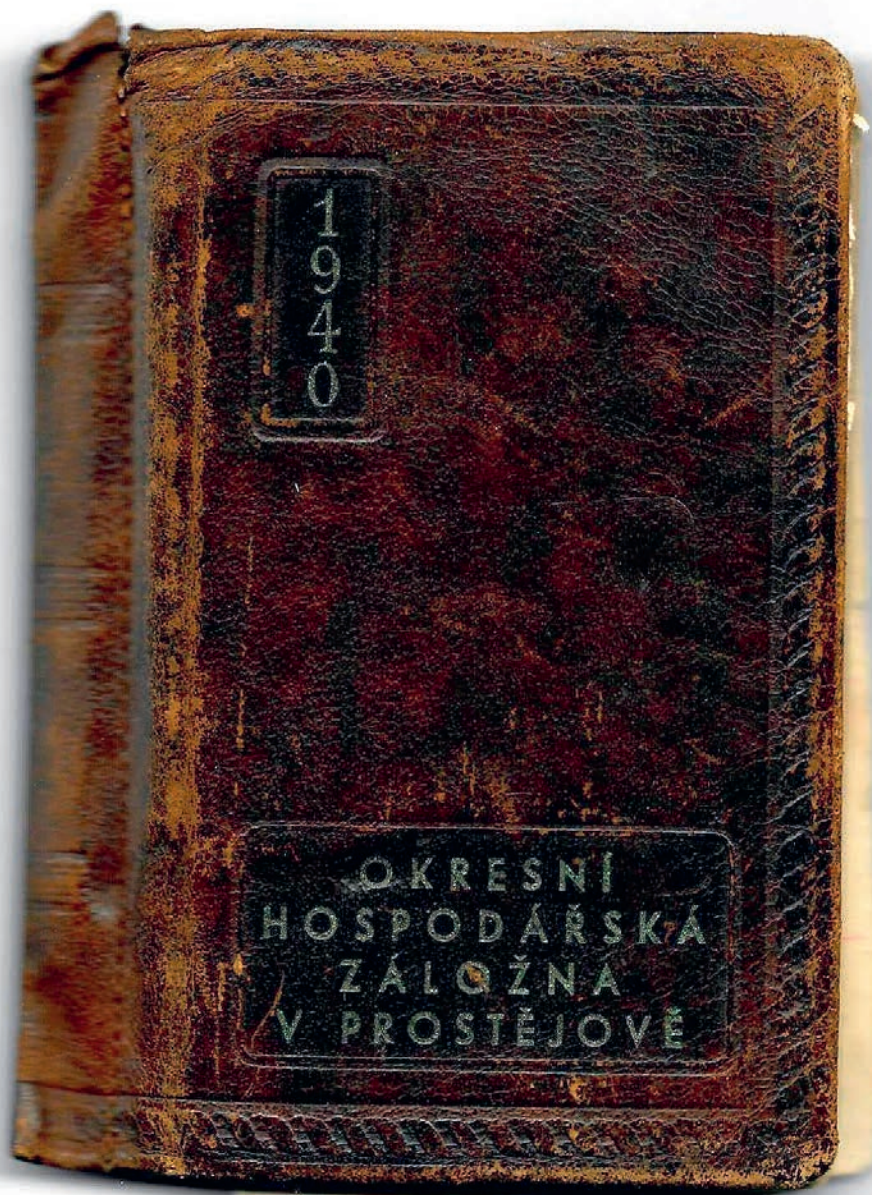
Bohumír MARTÍNEK

Narodil se 21. března 1916 v Prostějově do rodiny strojního zámečnicka firmy Wichterle-Kovarik (*Wikov*) Jana Martínka a jeho manželky, dámské krejčové Zdeňky, rozené Kressové. Měl ještě starší sestru Miladu (*1907), dvojčata Marie a Anna zemřela krátce po porodu v roce 1910. Rodina bydlela ve Svatoplukově ulici č. p. 33. Po vychovení obecné školy začal Bohumír studovat prostějovské reálné gymnázium, kde 30. května 1935 maturoval. Již v té době se rozhodl vydat na životní dráhu důstojníka z povolání, takže k 1. říjnu téhož roku nastoupil dobrovolně základní vojenskou službu u 2. baterie dělostřeleckého pluku 108 v Hranicích. O dva dny později mu byl přiznán charakter aspiranta a následovalo odvelení do důstojnické školy těžkého dělostřelectva v Bratislavě, kterou dokončil v květnu 1936. Po návratu ke kmenové jednotce byl povýšen již do hodnosti četaře aspiranta (k 15. září 1936), když ještě absolvoval spojovací kurz pro důstojníky dělostřelectva v Olomouci. Koncem září 1937 zahájil studia na Vojenské akademii v Hranicích, které dokončil 15. září 1938, kdy byl slavnostně vyřazen v hodnosti poručíka dělostřelectva. Nadále sloužil u své mateřské jednotky jako velitel spojovací čety. V období záříjové mobilizace 1938 zastával funkci pobočníka velitele pluku. Po německé okupaci a vzniku protektorátu Čechy a Morava byl z armády 1. dubna 1939 propuštěn a po prodělaném živnostensko-obchodním kurzu (květen–srpen 1939) nastoupil (právě v den vypuknutí druhé světové války) na úřednické místo u firmy *Wikov* v Prostějově. Někdy v té době navázal milostný vztah s Libuší Vrbkovou (* 21. listopadu 1921 v Třebíči) a poznal blíže i její rodinu, včetně Libušina mladšího bratra Františka.

V lednu 1940 přešel na místo referenta u Okresního úřadu v Litomyšli, ale to již byl rozhodnut odejít za hranice. Dne 9. února 1940 se vydal na cestu, která směřovala přes Slovensko, Maďarsko a Jugoslávii do Bejrútu, odkud lodí *Ville d'Amiens* dorazil 28. března 1940 do přístavu Marseille ve Francii, o den později se prezentoval v Agde. V rámci 1. československé divize sloužil ve funkci spřežního důstojníka u 3. baterie dělostřeleckého pluku 1. Naši dělostřelci však do bojů na frontě nezasáhli a Bohumír Martínek se evakuoval na palubě lodi *Viceroy of India* do Velké Británie, kam připlul 7. července 1940. Čekalo ho přidělení k důstojnické baterii dělostřeleckého oddílu 1. Když byl 25. října 1941 povýšen do hodnosti nadporučíka dělostřelectva, vykonával v té době službu spojovacího důstojníka 4. baterie (od 15. února 1941). Na základě dobrovolné přihlášky do programu zvláštních operací v okupované vlasti byl v červnu 1942 jako vhodný adept odeslán do základního sabotážního kurzu na STS 2 v Bellasis u Dorkingu, po jehož absolvování následoval parašutistický výcvik na STS 51 v Ringway u Manchesteru.



Antonín Kubeč ve Velké Británii, 1940–1941. (HO MZM)



Kapesní kalendář 1940

Osobní údaje:

Jméno: *František Vrbka*

Povolání: *student st. [státní] čsl. [československé] reálky*

Bydliště: *Prostějov*

V případě nehody zpravte: *Františka Vrbku, důch[odového] rev[identa]
v Prostějově*

Telefonujte: -

Adresa ~~garáže~~: *2 děl bat. 1 odd. [2. baterie I. dělostřeleckého oddílu]
F - 3317¹¹*

Denní poznámky

30. XII. *Odjezd do Hor[ního] Lidečka.*

Odchod, zima, vánice, voják, 6 hodin pěšky, stř., vlak nákladní,

31. XII. *O půl 6 hod. v noci zpět, nic se nestalo.*

LEDEN

2. Úterý

O odjezdu vědělo mnoho lidí.

5. Pátek

Vyhotoven druhý plán.

7. Neděle

Hoří nám pod nohama.

Nutný odjezd.

15. Pondělí

Sešel jsem se s Miladou, hodný děvče.

16. Úterý

Pokračuji

¹¹ Vojenské osobní číslo Františka Vrbky.

17. Středa

Dozvěděla se o odjezdu.

Zdenka, nevádí, nic neřekne.

18. Čtvrtek

Poslední přípravy.

19. Pátek

7.50 odjezd, fotku od Jarka, zpoždění, šťastná cesta, cedule „Adolf Hitler [...], sníh, tunel, odpočinek pod mostem, pokus ve vagonu spát, cesta hrozná do Čachtic, ~~dobíhání vlaků~~

20. Sobota

Dobíhání vlaků, průvodčí podplacen, student, marky neplatí, nemůžeme sehnat slovenské peníze, žid pekař, štěstí, několik rodin Češi, v hotelu.

21. Neděle

Čekáme na další zprávy a učíme se chovat a vozit v kočárku Zdenečka.

22. Pondělí

Zprávy došly, zatím špatné, nečinně ležíme na pohovce a kouříme, nic nového, v hotelu spíme poslední den.

23. Úterý

Půjdeme asi sami, nemůžeme čekat, něm[ecké] vojsko, mobilisace se chystá, organizace nejde, do Michalovice¹², žid nechtěl nás přijat zpátky, skákat z vlaku, noc na nádraží.

24. Středa

Za Košicemi vyskočili z vlaku, udělali jsme pár kotrmelců, až na několik odřenin od kolejí nic se nestalo, byl to rychlík.

25. Čtvrtek

Pěšky 25 km [kilometrů], ve sněhu po kolena, lidi radí, četník, hlásit, sešli se třemi Poláky, jedli komisárek s čer[nou] kávou, prohlížíme pušky, za sluchu harmoniky musíme jít zpět do Košic. Usínáme na slámě.

26. Pátek

Předání do trestnice, špatná strava, jíme jenom chleba, malá cela, mříž vysoko, hrozný.

27. Sobota

Vězení hrozná věc, nevíme proč jsme zavření, samý nudle k obědu, nemůžeme jíst.

28. Neděle

Vězení, ostříhání do hola, přecházíme po cele, ve dne se nesmí ve vězení spát 5–9.

29. Pondělí

Důstojník přišel „Proč sedíte?“ Láďa [Elfmark]: „Protože nemáme žádnou židli“, ptal se německy a Láďa myslel, že se ho ptá, proč pořád chodí.

30. Úterý

Už je to k nevydržení,

zima, málo topí.

31. Středa

Jako obyčejně vzpomínáme.

¹² Správně má být Michalovce, okresní město na východním Slovensku.

Britská vojenská knížka (tzv. Pay book) Františka Vrbky, červenec 1940. (archiv L. Šilhavý)